

ITÄ-UUDENMAAN SYYTTÄJÄNVIRASTO
Vantaa päätoimipaikka

19.10.2017

Lakivaliokunta
Lav@eduskunta.fi

Viite Eduskunnan lakivaliokunnan lausuntopyyntö 10.10.2017
HE 103/2017 vp

Asia Itä-Uudenmaan syyttäjänviraston asiantuntijalausunto

Olennaisimmat muutosehdotukset:

Hallitus esittää sakkomenettelylain ja ajokorttilain muuttamista. Ilmoitamme lausunnossa perustellun kantamme seuraaviin viiteen syyttäjäntöön kannalta olennaiseen muutosehdotukseen:

- Suostumuksen rajaaminen
- Soveltamisalan laajentaminen rattijuopumukseen
- Ajokiellon siirtäminen poliisin hallinnolliseen menettelyyn
- Muutoksenhaun laajentaminen
- Pääkäsittelyn suullisuus

Muut ehdotukset

Lisäksi ehdotamme muutoksia seuraaviin kahteen syyttäjäntöön kannalta olennaiseen kohtaan sakkomenettelylaissa:

- Tuloksetyksen huomioon ottaminen (SML 8 § 4 momentti)
- Sakkomääräyksen 20 päiväsakon maksimi (SML 3 § 2 momentti)

Sakkomenettelylain soveltamisalan laajentaminen rattijuopumukseen

Syyttäjän työ on vuosien varrella muuttunut vuosi vuodelta vaativammaksi muun muassa uusien kriminalisointien, rikollisuuden kansainvälistymisen, itsekriminointisuojaan, hyödyntämiskiellon ja epäillyn oikeuksien laajentumisen myötä. **Kannatamme rattijuopumuksen siirtämistä sakkomenettelyn piiriin ja sakkomenettelylain soveltamisalan laajentamisia muutenkin yksinkertaisissa ja selvissä rikosasioissa**, jotta syyttäjä voisi keskittää voimavarat vaativien ja riitaisten rikosasioiden ajamiseen. Syyttäjä ratkaisee sakkoasiat AIPA -tietojärjestelmässä, joka toimii erinomaisesti yksinkertaisten asioiden ratkaisutyökaluna.

ITÄ-UUDENMAAN SYYTTÄJÄNVIRASTO
Vantaa päätoimipaikka

19.10.2017

Ajokieltoasioiden siirtäminen poliisin hallinnolliseen menettelyyn

Ajokieltoasiat eivät olennaisesti lisää syyttäjän työtä ottaen huomioon, että ajokieltovaatimus ajetaan yhdessä rikosasian kanssa ja syyttäjä valittaa hyvin harvoin pelkästä ajokiellosta. Ajokieltoasioiden siirtäminen poliisin toimivaltaan on rattijuopumusta koskevan SML:n soveltamisalan laajentamisen edellytys, joten **kannatamme ehdotusta esitetyssä muodossa.**

Joulukuussa 2016 voimaan tullut sakkouudistus ei kaikin puolin onnistunut ja lain soveltaminen tuotti kenttäpoliiseille (ja syyttäjille) merkittäviä vaikeuksia. Havaintojeni mukaan vaikeudet johtuivat lain osittaisen kryptisyyden lisäksi puutteellisesta perehdytyksestä. Perehdytys oli poliisissa jäänyt puutteelliseksi siitäkin huolimatta, että uusi laki lienee kenttäpoliisin kannalta tärkein yksittäinen laki. Mikäli ajokieltoasiat siirretään kokonaan poliisin hallinnolliseen menettelyyn, **poliisille on taattava riittävät resurssit koulutukseen ja tietojärjestelmämuutoksiin.** Yhtä lailla on ensiarvoisen tärkeää, että uudistuksessa huolehditaan poliisin, tuomioistuimen, Trafin ja ORK:n välisestä automaattisesta tiedonvälityksestä nykyaikaisin menetelmin, jotta vältetään tilanteet, joissa epäilty on suhteettoman pitkän aikaa väliaikaisessa ajokiellossa. Tiedonvälitystä ei voi jättää sähköpostien varaan.

Suostumuksen kaventaminen

Suostumuskonstruktio on sen kiistämättä hyvistä tavoitteista huolimatta aiheuttanut lain voimassaoloaikana monenlaisia ongelmia ja suostumuksen keventäminen on perusteltua. Ongelmat ovat liittyneet nimenomaan seuraamuksen hyväksymiseen ja edellä mainittuihin puutteisiin perehdytyksessä. **Kannatamme suostumuksen rajaamista esitetyllä tavalla** ja katsomme, että luopuminen suullisesta käsittelystä ja suostuminen sakkomenettelyyn yhdistettynä laajennetulla muutoksenhakuoikeudella takaavat sakotettavan oikeusturvan.

Muutoksenhaun laajentaminen

Voimassa olevan sakkomenettelylain 35 §:n mukainen rajattu valitusoikeus (perusteina väärä lain soveltaminen tai pätemätön suostumus) on ollut suurin yksittäinen ongelma syyttäjän näkökulmasta. Syyttäjän on valtion rikosasianajajana lausuttava jokaisesta oikeuteen toimitetusta sakkovalituksesta. Käytännössä valitukset ovat usein teon kiistoja tilanteissa, joissa teko on alun perin tunnustettu. Rajattu valitusoikeus on johtanut epä johdonmukaiseen oikeuskäytäntöön tuomioistuimissa, kun yhdessä tuomioistuimessa valitukset on jätetty tutkimatta valitusperusteen puuttuessa, toisessa on järjestetty oikeudenkäyntejä suostumuksen

ITÄ-UUDENMAAN SYYTTÄJÄNVIRASTO
Vantaa päätoimipaikka

19.10.2017

pätevyyden selvittämiseksi ja kolmannessa on ratkaistu sakotuksen näyttökysymyksiä, vaikka laki ei siihen perusteita olisi antanutkaan.

Edelleen sakotettavan kannalta on ollut epätydyttävää, ettei tuomioistuimen ratkaisu ole usein ollut lopullinen; esimerkiksi sakkomääräyksen poistopäätös pätemättömän suostumuksen perusteella on johtanut uuden sakon tiedoksiantoon siten, että sakotettavalle on selitetty suostumuksen sisältö paremmin. Vaihtoehtoisesti poistettu sakkomääräys on johtanut esitutinnan ja täydellisen rikosprosessin alkamiseen, kun epäilty ei ole hyväksynyt "uutta" sakkoa samassa asiassa.

Edellä mainituin perustein katsomme, että muutoksenhaku tulisi laajentaa, mutta kuitenkin niin, että asianomistajaan sovellettaisiin samoja sääntöjä kuin rikoksesta epäiltyyn. Emme näe perusteita sille, että epäillyn valitus tulisi käsitellä rikosasiasta säädetystä järjestyksessä mutta asianomistajan valitus hakemusasiassa rajatuin valitusperustein. Asianosaisia ei tulisi asettaa prosessuaalisesti eri asemaan asianosaisasemansa perusteella.

Suullinen pääkäsittely valitusasiassa

Ehdotetun 35 c §:n mukaan valitusasiassa on toimitettava pääkäsittely mikäli epäilty sitä pyytää. Käytännössä epäilty voi vielä valitusvaiheessa päättää toimitetaanko asiassa suullinen pääkäsittely, vaikka hän on nimenomaisesti suostumalla sakkomenettelyyn luopunut oikeudestaan suulliseen käsittelyyn. **Katsomme, ettei ehdotetussa muodossa suostumuksen jäljellä jäävillä elementeillä ole itsenäistä merkitystä, ja ehdotusta tulisi muuttaa niin, että tuomioistuimella olisi harkintavalta pääkäsittelyn toimittamisesta riippumatta epäillyn vaatimuksesta.**

Hallituksen esityksen tavoitteen mukaan sakotettavan on voitava valita menettely, jossa hänen asiansa ratkaistaan. Käytännössä valinta tehdään joko suostumalla sakkomenettelyyn, jolloin sakotettava luopuu oikeudesta suulliseen käsittelyyn taikka kieltäytymällä sakkomenettelystä, jolloin sakotettava vaatii esitutinnan, syyteharkinnan ja tuomioistuinkäsittelyn toimittamista. Mikäli henkilö ei suostu sakkomenettelyyn asiassa toimitetaan pääkäsittely ellei epäilty nimenomaisesti suostu esitutinnassa kirjalliseen menettelyyn.

Ehdotuksen mukaan sakkovalitusasiaan noudatetaan soveltuvin osin hovioikeuskäsittelyä koskevia oikeudenkäymiskaaren säännöksiä. OK 26:7 5-kohdan mukaan *hovioikeuden on asian laadun mukaan selvitettävä, onko hovioikeudessa toimitettava pääkäsittely*. OK 26:12-15 §:n mukaisesti hovioikeudella on varsin laaja harkintavalta pääkäsittelyn toimittamisen osalta silloinkin, kun asianosainen vaatii pääkäsittelyä.

ITÄ-UUDENMAAN SYYTTÄJÄNVIRASTO
Vantaa päätoimipaikka

19.10.2017

Sakkomenettelyssä ratkaistaan selviä ja yksinkertaisia asioita, joten ei ole perusteltua rajata tuomioistuimen harkintavaltaa pääkäsittelyn toimittamisen osalta.

Tuomioistuin noudattaa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteita ja kykenee yksinkertaisissa asioissa arvioimaan, vaatiiko asia suullista käsittelyä.

Mikäli lakiin jätetään velvollisuus toimittaa valitusasiassa suullinen käsittely pyynnöstä, "luopuminen oikeudesta suulliseen käsittelyyn" menettää merkityksensä ja tuomioistuimen prosessuaalista harkintavaltaa rajataan huomattavalla tavalla yksinkertaisissa rikosasioissa.

Tuloselvitysten toimittaminen syyttäjälle

SML 2 §: 2-kohdan mukaan sakkovaatimuksella tarkoitetaan myös vaatimusta, jolla hänelle vaaditaan sakkorangaistusta hänen pyydettyään päiväsakon rahamäärän määräytymisperusteen muuttamista.

SML 8 §:n 4 momentin mukaan sakkovaatimuksessa on myös mainittava mahdollisuudesta toimittaa syyttäjälle päiväsakon rahamäärän määräytymisperustetta koskeva selvitys kahden viikon määräajassa.

SML 25 §:n mukaan syyttäjän on rangaistusmääräystä annettaessa otettava ratkaisemisen kannalta merkityksellinen selvitys huomioon.

Käytännössä SML:n tuloseselvitystä koskeva lainkohdat tarkoittavat, että sakkoasia siirretään syyttäjän ratkaistavaksi, mikäli sakotustilanteessa poliisi ja sakotettava eivät pääse yhteisymmärrykseen tuloista, joiden perusteella päiväsakon rahamäärä lasketaan.

Syyttäjälle toimitetut epämääräiset tuloseselvitykset sakkoasioissa työllistävät sekä syyttäjiä että syyttäjänsihteereitä siinä määrin, että lainsäädäntöä on tarkistettava.

Katsomme, että tuloseselvityspykälä tulisi muuttaa joko siten, ettei pelkkä tuloerimielisyys olisi peruste asia siirtämiselle poliisilta syyttäjälle taikka siten, että SML:in lisätään säännös valvontaa suorittavan virkamiehen oikeudesta arvioida sakotettavan tulot annetun selvityksen perusteella.

Tuloseselvityspykälien muuttaminen

Kun muutoksenhaun sääntelyä uudistetaan, olisi tarkoituksenmukaista, että myös tuloja ja siten sakon kokonaismäärää koskeva riita siirrettäisiin tuomioistuimen ratkaistavaksi. Käytännössä muutos johtaisi siihen, että henkilö voisi suostua sakkomenettelyyn, vaikka olisikin erimieltä tuloista, jolloin hän voisi joko tyytyä sakkoon taikka valittaa ratkaisusta tuomioistuimeen.

Ongelmana tässä vaihtoehdossa on, että pelkkä tuloerimielisyys voi johtaa suostumatta jättämiseen ja siten täydellisen rikosprosessin toimittamiseen, jonka

ITÄ-UUDENMAAN SYYTTÄJÄNVIRASTO
Vantaa päätoimipaikka

19.10.2017

aikana epäilty voisi antaa selvityksen tuloistaan. Nykyisessä mallissa henkilö voi suostua menettelyyn, vaikka tulotasosta olisikin erimielisyys, jolloin hän voi toimittaa tulose selvityksen syyttäjälle ja syyttäjän on otettava selvitys huomioon, jos sillä on asiassa merkitystä.

Virkamiehen oikeus arvioida sakotettavan tulot

Sakotettavan tuloilla on olennainen merkitys sakon kokonaismäärään, kun päiväsakon rahamäärä perustuu tuloihin. Sakotettavien tulotiedoista ei nykytilanteessa ole saatavissa reaaliaikaista tietoa eikä viranomaisilla ole käytännössä mahdollisuutta selvittää annettujen tulotietojen oikeellisuutta. Näin ollen tuomioistuimet hyväksyvät oikeudenkäynneissä päiväsakon rahamäärän perusteeksi syytetyn tulotiedot pelkän ilmoituksen perusteella. Yhtä lailla syyttäjät pääsääntöisesti hyväksyvät epäillyn tulotiedot annetun selvityksen perusteella sakkomenettelyssä (ja entisessä rangaistusmääräysmenettelyssä). Sakkovilpistä säädetään rikoslain 16 luvun 6 §:ssä ja siihen voidaan mahdollisesti myöhemmin tukeutua, jos käy ilmi, että tuloista on annettu väärä tieto.

Katsomme, että tulose selvityspykälien muuttamisen vaihtoehtona - ja joka tapauksessa - sakkomenettelylakiin tulisi lisätä kohta, jossa nimenomaisesti todetaan, että valvontaa suorittavalla virkamiehellä on oikeus tehdä arvio sakotettavan tuloista annetun selvityksen perusteella (kertomus, sakkolaskuri, tilitiedot älylaitteelta yms.). Sakkoa antavalla virkamiehellä on huomattavasti paremmat lähtökohdat tehdä arvio henkilökohtaisesti tapaamansa sakotettavan tulose selvityksen uskottavuudesta kuin syyttäjällä usein epämääräisen tulolappujen ja -selvityksen perusteella. Syyttäjä ei käytännössä voi selvittää onko esimerkiksi yhden kuukauden tuloista toimitetun palkkakuitin tulot sakotettavan ainoat tulot taikka millaisia pääomatuloja hänellä on.

Katsomme siis, että sakkomenettelylain uudistuksessa tulose selvityksen tekeminen tulisi siirtää joko tuomioistuimen tehtäväksi valitus- tai rikosprosessissa ja/tai lisätä valvontaa suorittavan virkamiehen oikeuksia tuloarvion tekemiseen.

Sakkomääräyksen maksimina 20 päiväsakkoa

SML 3 § 2 momentin mukaan *sakkomääräyksessä voidaan määrätä seuraamukseksi enintään 20 päiväsakon suuruinen sakkorangaistus*. Lain sanamuodon mukaan sakkomääräyksen maksimi on siis 20 päiväsakkoa. Hallituksen esityksen (HE 2009/94) mukaan rajoitus on rikkomuskohtainen ja jos sakkomääräyksellä langetaan rangaistus kahdesta tai useammasta rikkomuksesta, yhteenlaskettu päiväsakkojen lukumäärä voi ylittää 20 päiväsakkoa.

ITÄ-UUDENMAAN SYYTTÄJÄNVIRASTO
Vantaa päätoimipaikka

19.10.2017

Lain sanamuoto on harhaanjohtava ja johtaa perustellusti siihen käsitykseen, ettei sakkomääräyksellä voida määrätä yli 20 päiväsakon sakkorangaistusta. Tiedossamme on ainakin kaksi tuomioistuimen ratkaisua valitusasioissa, joissa toisessa sakkomääräys on poistettu mainitusta syystä ja toisessa tuomioistuin on todennut, ettei sakkomääräyksellä voida lain mukaan tuomita yli 20 päiväsakon sakkorangaistusta lain perusteluista huolimatta.

Katsomme, että pykälää tulisi täsmentää siten, että siitä kävisi selkeämmin ilmi 20 päiväsakon maksimin rikkomuskohtaisuus. Tulkintaepäselvyyttä ei riitä poistamaan, että SML 2.1 §:n 3-kohdan mukaan sakkomääräyksellä tarkoitetaan ratkaisua, jossa virkamies määrää *rikkomuksesta* sakkorangaistuksen.

Lopuksi

Yhteenvetona Itä-Uudenmaan syyttäjänvirasto katsoo, että ehdotetut muutokset ovat pääosin kannatettavia. Kannatamme sakkomenettelyn soveltamisalan laajentamista myös jatkossa kaikkiin tekoihin, joista on säädetty enintään yhden vuoden kuuden kuukauden pituinen enimmäisrangaistus. Syyttäjän työmäärän kannalta on olennaista, ettei muutoksenhaussa toimiteta pääkäsittelyä pelkästään epäillyn pyynnöstä. Lisäksi katsomme, että asianomistajalla tulee olla muutoksenhaussa yhtäläinen prosessuaalinen asema epäillyn kanssa. Edelleen katsomme, että tuloksettykseen liittyvät asia on siirrettävä tuomioistuimeen muutetun muutoksenhakuprosessin myötä ja/tai on lisättävä valvontaa suorittavan virkamiehen oikeuksia ottaa huomioon muuttuneet tulot epäillyn kertomuksen perusteella. Viimeiseksi katsomme, että SML 3 § 2 momenttia on muutettava lausunnossa esitetyllä tavalla.

Johtava kihlakunnansyyttäjä

Tom Söderlund

Kihlakunnansyyttäjä

Pieti Kannala